

Jo hi era

Dll, 27/10/2014

[Persona, Empresa i Societat](#)

Ens hem acostumat a pensar que la memòria i la memòria col·lectiva són sempre restes del naufragi del passat, d'un passat més o menys remot que perviu entre les boires dels nostres records. Segons l'edat del nostre lector, li podríem traslladar preguntes relacionades amb el Maig del 68, la resistència antifranquista, el 20N i la transició democràtica, la manifestació de l'11 de setembre de 1977, l'intent de cop d'estat del 23F, etc.

De ben segur, la majoria presentaria un relat trufat d'anècdotes i vivències. Aquesta narració, pressuposa una certa interpretació, selecció, adaptació i manipulació dels fets viscuts que recreem des del present cada vegada que els revivim. És a dir, el present l'incorporem a la memòria mitjançant narracions dinàmiques construïdes per atorgar sentit al que hem viscut i al que vivim ara. La transmissió d'aquestes històries que es van trenant les unes amb les altres contribueix a la construcció de la memòria col·lectiva, al relat que dona continuïtat als records compartits, que crea vincles sentimentals d'identificació, filiació, lleialtat i inclusió, i que delimita les línies de diferenciació cultural d'un col·lectiu davant d'altres. Quan, en el futur, s'evoquin episodis singulars com la cadena humana de la Via Catalana del 2013 i algú digui "Jo hi era", aquest mecanisme narratiu de rememoració i actualització de les vivències compartides es tornarà a activar.

És mitjançant la transmissió d'històries afectivament marcades que es construeix el pont que permet transitar de la memòria viscuda per nosaltres a la memòria col·lectiva mantinguda i transmesa entre generacions. Aquest és un dels elements que afavorirà el sentiment de vincle comunitari i de pertinença.

Aquestes consideracions ens haurien de servir almenys per fer dues reflexions. La primera, per prendre consciència de com estem ara construint el nou relat del present i del paper real que les persones i sobretot els col·lectius i les institucions estem jugant. Sí, jo hi era --direm--, però la qüestió és a on, amb quin propòsit, amb quines motivacions, amb quines prioritats, preservant quins interessos, indiferents a què, sensibles a què. Quan se'ns formuli la pregunta: vosaltres què vau fer aquell temps?, l'activació de la memòria personal pot intentar ser fidel als fets o pot adaptar el guió del nostre compromís al resultat final dels esdeveniments (tothom era al carrer el maig del 68, tothom va lluitar contra el franquisme, tothom va ser progressista i un demòcrata convençut, etc.). Per això és important que avui que som protagonistes del nostre present, mirem de no fer-nos trampes al solitari. Apuntin ara en un paper la dimensió, el grau i la intensitat del seu compromís amb la realitat present i la seva decantació (a favor de què o de qui). Guardin el paper en un sobre segellat i facin la promesa de mirar-lo d'aquí a deu anys abans de parlar del que van fer avui. I aquesta recomanació val també per les cúpules directives i institucionals.

La segona reflexió no es fixa en 'com' construïm el relat de la memòria sinó en 'qui' el construeix. Fins fa molt poc, la banda sonora del nostre relat col·lectiu ha vingut determinada pels mitjans de comunicació de massa i per intel·lectuals i elits capaces d'imposar un discurs canònic dels fets. Anys daurats del periodisme i dels

maîtres à penser.

Però aquesta hegemonia, al nostre parer, està declinant. La nova narració col·lectiva es dissemina i horitzontalitzava amb les noves xarxes socials que construeixen un nou procés discursiu explicador del present. Podem seguir creient que la partida es decideix en les direccions dels diaris o en les orientacions ideològiques de les cadenes audiovisuals, en la proliferació de dinars i sopars de les elits, en l'ús més o menys freqüent del pont aeri, o en els nous desembarcaments a Catalunya (sigui amb ministres o fundacions), etc. Però aquests altaveus analògics encara pretenen modelar la realitat social com si no existís el nou món digital. Milers de persones interconnectades van filant un relat transversal o paral·lel a l'oficial, que es trasllada després al carrer, i s'insereix a les institucions i fins i tot a la manera d'entendre el lideratge polític. Ara els líders ja no van necessàriament al davant (com dicta la imatge convencional), sinó que sovint acompanyen, modulen i comparteixen la seva influència. Entre altres raons perquè el joc del poder ja no es correspon amb l'exercici de les influències. Evidentment, tenen veu (pública, legítima, representativa) davant del poble però ja no són 'la' veu del poble, ja no són els únics ni principals constructors del discurs. La nova llar de foc a la vora de la qual ens expliquem històries, l'àgora on compartim les vivències, els records i les seves claus interpretatives ara són cada cop més també digitals, i no passen per la cotilla i el control canònics dels vigilants del discurs.

Som i ens descrivim gràcies al llenguatge: en el llenguatge i a través del llenguatge. La nostra memòria col·lectiva acaba per ser un ordit de representacions compartides amb el qual ens identifiquem. En l'actual societat de la informació, els combats per definir i construir la realitat són també combats narratius per captar les identifications, per tenir poder per produir el nosaltres compartit i per aconseguir esdevenir la referència d'un determinat col·lectiu. La construcció del nosaltres i de què compartim nosaltres estan canviant però alguns encara no se n'han adonat.

[Article publicat a La Vanguardia amb Àngel Castiñeira el 19.05]